

Обраћање ВП Валентина Инцка на Конференцији о дијалогу и помирењу у организацији Фондације Макс Планк за међународни мир и владавину права

Вриједи изговорена ријеч.

Платформа за дијалог

Даме и господо,

Дозволите ми да прво захвалим организаторима данашње конференције. Нема сумње да Босна и Херцеговина данас треба простор за дијалог и помирење те сваки напор да се такав простор створи и одржи заслужује подршку.

Овдје су представници из области политике и цивилног друштва те међународне заједнице. Знам да су људи у овој просторији отворени, конструктивни, да гледају ка будућности и да су посвећени изградњи друштва које је инклузивно и безбједно.

А то је – опростите што овако кажем – проблем.

Зато што, да би дијалог и помирење функционисали, потребне су све стране. Потребни су људи који нису отворени, потребни су људи који су огорчени, људи који још нису у стању да се ослободе страха или чак мржње.

Дијалог подразумијева различита – понекад тотално супротна гледишта.

Помирење укључује обнову разумијевања и емпатије према онима

који су једни другима нанијели зло – или за које се барем вјерује да су то једни другима учинили.

Стога је прва ствар коју данас желим да кажем то да нам треба барем три пута већа просторија јер нам треба три пута више људи!

Ово је неопходно како бисмо имали изазован, а можда и болан дијалог који може да доведе до дубоког и трајног помирења.

Више од деценије радим као високи представник међународне заједнице за Босну и Херцеговину и знам колико је тешко превазићи неке дистанце које још раздвајају заједнице и појединце у овој земљи.

Али одмах ћу рећи да вјерујем да је то могуће.

Дозволите ми исто тако да кажем да без оваквог рада, без развијања и одржавања платформе за дијалог и помирење, остали напори – политички, дипломатски и економски – ће бити отежани.

Стога ми опет дозволите да захвалим Фондацији Макс Планк за ову иницијативу.

Учесници

Рекао сам да је просторија пуна добрих људи само пола рјешења. Дозволите ми да будем прецизнији.

Људи које бих хтио да видим на данашњем састанку (заједно са свима вама!) су они који на један или други начин настоје да гледају у прошлост. Говорим нпр. о онима који се још ослањају на националистичку реторику која је довела до конфликта, онима који још нису прихватили идеју Босне и Херцеговине као заједничког дома за цијели свој народ, онима који једноставно нису способни да вјерују, нису способни за повјерење у ову државу и њене људе.

Требамо их овдје.

Требамо да причамо са њима и требамо да их слушамо.

Један паметан савјет људима који се боре са осјећањима несигурности и несношљивости: “Не поредите своју унутрашњост са њиховом вањштином.”

Лако је одбацити некорисно понашање других, али ако погледамо страх и тјескобу који их тјерају на такво понашање, можда је то разлог што говоре тако како говоре – могуће је да ће им требати наша помоћ прије него осуда.

Ово је почетак пута ка дијалогу.

Здрав дијалог

Како да осигурамо да дијалог буде конструктиван, а не нездрав?

Полазни принцип би могло бити прихватање чињенице да људи са некорисним гледиштима често не разумију колико некорисна њихова гледишта могу да буду.

Када неко почне са расистичком изјавом тако што каже “Нисам расист, али...” или “Немам ништа против њих појединачно, али...” важно је да запамтите да такве особе вјероватно вјерују у своју ограду, али не виде себе као нетолерантне и противдруштвене и не желе да их се тако гледа.

Ово је основа за истраживање предрасуда и почетак деконструкције неких шовинистичких гледишта која су почела да сметају напретку у Босни и Херцеговини од завршетка конфликта.

На исти начин, требамо критички да посматрамо сопствена стајалишта без обзира колико су она можда толерантна и инклузивна. Јесмо ли неосјетљиви на истинску људску забринутост за своју безбједност или идентитет?

Дијалог се не заснива на прихватању гледишта другог лица. Заснива се на препознавању тог гледишта и покушају разумијевања од куда такво гледиште долази.

Без овог дијалога нема помирења – помирења какво ова земља треба ако жели да крене напријед.

Један начин да се охрабри такав дијалог – ово предлажем Фондацији Макс Планк и неким другим фондацијама и организацијама данас присутним – јесте да се организују састанци у селима и градовима широм земље те да се позову млади, пословни људи, радници, ветерани и породице несталих итд. – са циљем да се укључе људи који до сада нису показивали много подршке дијалогу. То су људи које треба да окупимо.

Тема за дискусију

Грађане Босне и Херцеговине не треба учити о дијалогу и помирењу – они би остатку Европе могли пуно рећи о томе како се то ради.

Али оно што им треба је простор.

То им можемо обезбиједити.

Можемо дати платформу за дијалог.

Предложио бих основну тему за разговор, а то је: Шта за мене треба да се промијени па да свог комшију гледам другим очима?

Што се одговора на ово питање тиче, могу да говорим у своје име. Али не могу да говорим у име грађана Босне и Херцеговине. Hercegovine

То не може нико у овој просторији.

Не може лидер ниједне политичке партије.

Људи који могу да одговоре на ово питање нису овдје. Нису у међународној заједници. Нису у парламенту.

Они су у градовима и селима широм земље и често им се не поставља ово питање.

Шта ако су одговори негативни? Шта ако су одговори

деструктивни?

Неће бити.

Високи представник сам готово једнако дуго као сви моји претходници заједно. Овом земљом се блиско бавим више од 20 година. Чак и као младић, као дио словеначке заједнице у Аустрији, радо сам био упознат са нијансама и детаљима развоја у овом дијелу југоисточне Европе.

Сасвим сам сигуран у једно – у овој земљи има више добра него зла.

Има више добре воље него зловоље.

Постоји исконска и трајна глад за дијалогом и помирењем, а садашње јавне платформе томе не служе.

Потребна нам је нова платформа која ће у то свјетло довести дијалог и помирење.

Примјери дијалога

Не морамо да почињемо од нуле. У послијератном периоду постојали су изузетни примјери – храбри појединци и групе појединаца који су одбацили мржњу, који су одбацили осветољубивост.

Међу онима који изазивају највише дивљења су Мајке Сребренице. Оне су донијеле храбру одлуку да се сусретну са мајкама са друге стране у сукобу – да им заједнички циљ буде рад на утврђивању судбине несталих. Учесници тог дијалога свједоци су колико је то на почетку било бојаљиво и тешко.

Али људски дух има способност да се ослободи страха и мржње.

То није бајка. То је прича изграђена на чврстим темељима здраве памети и мудрости.

Као што Мунира Субашић из удружења Мајке Сребренице често каже, преживјели немају право на заборав у име жртви – умјесто

тога, они су определијељени за истину и правду и имају обавезу да спречавају да мржња тече из једне генерације у другу.

У завршним дијеловима романа Алана Патона о Јужној Африци, из 1948., *Плачи вољена земљо*, долази до сусрета између бијелог фармера чији син је убијен и црног сеоског старјешине чији син чека вјешање због тог убиства. Фармер објашњава да је договорио да се дјеци у селу довози млијеко, а старјешина говори како се сељани моле за фармера и његову породицу. То су мале гесте, али њихова је важност неизмјерна: то су потврде онога што је позитивно у сваком грађанину и сваком друштву. Оне свједоче о моћи добра.

Малим корацима људско срце прелази велики пут.

Прије пуно година, срео сам човјека чијег је оца издао комшија током грађанског рата у Шпанији, због чега је одведен у затвор. Након рата, отац мог пријатеља се вратио, и он и његов комшија живјели су један поред другог сљедећих 30 година. Питао сам како је то изгледало. Па, рекао ми је пријатељ, када би се срели на улици, поздравили би један другог – добро јутро или добро вече – и никада нису размијенили ни ријечи више од тога. Тај поздрав је значио да су били у стању да наставе са животом, без терета прошлости. Као да је тај веома једноставан, основни чин пристojности, отворио врата помирењу.

Развој политичке ситуације

Неко ће сада са правом да пита: како можемо да очекујемо □□ да се грађани у овој земљи укључе у конструктиван дијалог када им њихови изабрани представници не дају позитиван примјер?

Дакле – како често истичем – иако лидери странака у јавности настоје да покажу да немају слуха за било чије интересе осим за интересе народа из ког долазе, они су приватно често конструктивнији. То, наравно, није неки изговор, али остаје чињеница да су многи лидери ове државе пуно причали – често на изразито неконструктиван начин – а мало урадили. С обзиром да сам прошлог мјесеца имао обавезу да поднесем извјештај Савјету

безбједности, рекао сам да неки лидери активно раде на опструисању мјера које би омогућиле окончање евроатлантске интеграције Босне и Херцеговине и покушавају да пониште резултате неких битних постигнућа које смо имали у послеријератном периоду. Тренутно, перспектива за постизање напретка у стратешким областима утврђеним у Мишљењу Европске комисије није добра.

Али – и то је веома важно: а треба се и непрекидно понављати – Босну и Херцеговину не чине њени лидери. Босну и Херцеговину чине њени грађани.

А ова земља има изванредне људе.

Платформа за дијалог

Тај изузетан карактер огледа се у радовима писаца, умјетника, музичара и филмских стваралаца који су произвели нека од најупечатљивијих, најизазовнијих и универзално релевантних умјетничких дјела на подручју Европе у посљедњих стотину година. А ово културно наслеђе не промовише шовинизам: оно слави инклузиван и прогресиван поглед на свијет.

Такво гледање укључује и способност да видите да постоје могућности и у најбесперспективнијим околностима – то је босански начин.

Вјерујем да нова – или поново активирана – платформа за дијалог може да омогући овој природној интелигенцији да дође у први план. Помирење се односи на отворене ране. Односи се на мржњу и горчину. То није једноставно, али је неопходно и увјерен сам да можемо да одржимо једну платформу за вођење овог тешког, али неопходног дијалога. То ће бити важан корак напријед на дугом путу ка истинском и трајном помирењу.

Централни дио мог мандата високог представника је пружање подршке владавини права. То је основно питање и за послеријератни опоравак земље – и заиста се и често каже да ако водите рачуна о правди, мир ће да се побрине сам за себе. У

томе има истине. Не можемо само да говоримо о предностима помирења и охрабрујемо људе да опраштају. Дијалог и помирење су могући само ако постоји свеобухватна заштита – ако грађани почну да вјерују да их закон штити.

А данас, у Босни и Херцеговини, право грађана на достојанствен живот, на шансу да се запосле и буду награђени за свој напоран рад и поштење и да својим породицама обезбиједе пристојан живот – то основно право им се ускраћује. Све док је то тако, помирење ће да буде недостижно.

Ту међународна заједница може да има неопходну и ефикасну улогу.

Међународна заједница може да обезбиједи и наставиће да осигурава потпуно провођење Дејтонског мировног споразума и да они који настоје да љутњу и тјескобу претворе у политички програм у томе буду спријечени.

Међународна заједница наставиће да сарађује са партнерима из БиХ који желе да се боре против криминала и корупције и граде друштво у којем владају сигурност и просперитет.

Можемо да заштитимо простор у којем се одвија аутентични дијалог – дијалог који препознаје страх и анксиозност, али им се не препушта; дијалог који прихваћа различита гледишта, али истовремено рефлектује интелигенцију овог друштва да би се одржала сарадња и препознале могућности у често неперспективним околностима.

Можемо да осигурамо и осигураваћемо постојање платформе за овакав дијалог. Тај дијалог остаје у рукама способних грађана БиХ. Они знају разговарати једни с другима на свој начин. Кључ за помирење је у њиховим рукама.

Немам никаквих сумњи да ће, дугорочно гледано, грађани ове земље да превладају тешкоће и разлике које њихови лидери тако често истичу и постигну истинско и трајно помирење какво жели већина грађана и на које сваки грађанин појединачно има право.

Хвала.